

نجات این کشور، مسیحیان متدین از کلیسا وارد کنگره شوند و اکنون از ۴۰۰ هزار کلیسای مسیحی در آمریکا، حدود ۱۱۰ هزار کلیسا در اختیار ایوانجلیست‌هاست. آنها در انتخابات ۱۹۸۰ با برگزاری نامه‌های تبلیغاتی گسترده حمایت خود را از ریگان که او هم خود را مسیحی دوباره تولد یافته می‌دانست اعلام کردند. اخیراً هم در انتخابات سال ۲۰۰۰ حمایت قاطع خود را از بوش اعلام کردند. ایوانجلیست‌ها برای پیشبرد اهداف سیاسی و اجتماعی خود تعدادی مؤسسه را در آمریکا تأسیس کرده‌اند از جمله: ۱. ائتلاف مسیحیان برای آمریکا، با دو میلیون عضو و بیش از ۵۰۰۰۰ فعال سیاسی و بودجه سالیانه ۲۵ میلیون دلار که از مسیحیان متعصب می‌خواهد که در تمامی انتخابات از شورای محلی گرفته تا ریاست جمهوری شرکت فعال داشته باشند و به کاندیدای مورد تأیید مؤسسه رأی دهند. ۲. میزگرد دینی: متشکل از فرماندهان ارشد ارتش و سیاستمداران ۳. ائتلاف آمریکایی برای ارزش‌های سنتی: با بیش از ۴۳۰۰۰ کلیسا که ایوانجلیست‌های معروف عضو این ائتلاف هستند. ۴. جنگ صلیبی علمی بین المللی برای مسیح: با بیش از ۱۶۰۰۰ مبلغ و بودجه ۳۰۰ میلیون دلاری در سال ۲۰۰۰؛ ۵. زنان علاقه‌مند به آمریکا: با ۶۰۰۰۰۰ زن عضو و بودجه سالیانه ۱۰ میلیون دلار که برای حفظ خانواده فعالیت گسترده‌ای می‌کند؛ ۶. بنیاد میراث: که در شکل دهی سیاست‌های دولت‌های حزب جمهوری خواه نقش اساسی دارد. پروژه‌ای برای قرن جدید آمریکا و انستیتو واشنگتن برای سیاست‌گذاری در خاور نزدیک و چالیدون از مؤسسات هسته مشاوران کاخ سفید می‌باشند که تحت نفوذ ایوانجلیست‌ها فعالیت می‌کنند؛ ۷. روزنامه صدای مسیحیت: در کالیفرنیا که مواضع ایوانجلیست‌ها را بیان می‌کند و با فعالیت‌هایی که انجام می‌دهد علیه نمایندگان کنگره، که مخالف افکار ایوانجلیست‌ها باشد، تبلیغات منفی می‌کنند.

شبیه انسانی از دیدگاه فقهای شیعه

سیدحسن اسلامی

ضمانه فقه، ش ۴۲، تابستان ۸۲

● مفهوم و فرآیند شبیه‌سازی

یان ویلموت - جنین‌شناس اسکاتلندی - در سال ۱۹۹۷ میلادی اعلام کرد، که بدون کمک گرفتن از سلول جنسی مذکر و از راهی غیر جنسی، موفق به ایجاد گوسفندی شده است. این خبر، بازتاب گسترده‌ای در جهان داشت و صاحب نظران عرصه‌های گوناگون، به اظهار نظر

در این رابطه پرداختند، تا جایی که این مسئله، چالش قرن، نام گرفت. گوسفند تولید شده از این طریق، «دالی» نام گرفت. پیش از آزمایش‌های ویلموت، به نظر می‌رسید که، این کار تنها در گیاهان امکان‌پذیر است. از نظر تئوریک هر سلول غیر جنسی انسان یا حیوان، دارای تمام اطلاعات ژنتیکی لازم برای ایجاد موجودی مشابه خویش است. به همین جهت، طی قرن بیستم، تلاش‌های برای انجام این کار، از طریق سلول غیرجنسی انجام گرفت. این تلاش‌ها همه به شکست انجامید ولی موجب شد تا دانشمندان سلول‌ها را به تخصص یافته و تخصص نیافته تقسیم کنند.

ویلموت با توجه به آن‌که در هر سلول تخصص یافته به دلیل وجود همه اطلاعات زیستی لازم منطقاً می‌توان یک موجود زنده کامل پدید آورد، این فرض را مطرح کرد که، در هر سلول پس از تخصص یافتگی، این قابلیت از کار می‌افتد؛ گرچه از بین نمی‌رود به همین دلیل وی کوشید تا سلول تخصص یافته را به مرحله پیش از تخصص یافتگی بازگرداند.

ویلموت برای شبیه سازی «دالی» ۲۷۷ آزمایش انجام داد که از میان آنها تنها یک آزمایش به فرجام رسید بعدها این تجربه توسط او و دیگران تکرار و اصلاح شد. فرآیندی که او برای زایش دالی پیمود از مراحل زیر می‌گذرد:

۱. گرفتن یک تخمک بارور نشده از پستاندار ماده؛

۲. بیرون کشیدن هسته تخمک و به دست آوردن یک تخمک فاقد هسته؛

۳. گزینش یک سلول جسمی، بیرون کشیدن هسته آن و هدایت آن به دورن تخمک فاقد هسته؛

۴. تحریک تخمک بازسازی شده، به کمک داروهای شیمیائی یا جریان الکتریکی؛

۵. پس از آن‌که تخمک در آزمایشگاه به مرحله چند سلولی رسید، به رحم میزبان مناسب

یا مادر جانشین منتقل شده و در آنجا به رشد خود و پیمودن مراحل جنینی ادامه می‌دهد؛

۶. پس از زمان لازم برای بارداری، تخمک به جنین کامل و زنده تبدیل و در موعد معین

زاده می‌شود.

گفتنی است که از نظر علمی، تکنیکی که ویلموت و همکارانش به کار گرفتند، «تکنیک انتقال هسته سلول جسمی» یا «اس. سی. ان. تی» (SCNT) نام دارد، اما نام مطبوعاتی و عامه پسند «کلونینگ» یا «شبیه‌سازی» بر آن غلبه کرده است. هر چند تاکنون رسماً خبری موثق درباره تحقق شبیه‌سازی انسانی منتشر نشده است، اما امکان آن در آستانه فراهم شدن است و همین مسئله چالشی را برای متدینان و عالمان اخلاق پدید آورده است. عالمان اهل سنت به اتفاق این عمل را خلاف شرع و حرام دانسته و دلایل متعددی بر ضد آن اقامه کرده‌اند. در میان عالمان شیعه چنین اتفاق نظری دیده نمی‌شود.

گزارش دیدگاه شیعه

این مسئله در میان فقهای شیعه - برخلاف اهل سنت - آن پژوهاک گسترده را نداشت. در نتیجه در اینجا شبیه‌سازی انسانی، نه چالشی برای دین قلمداد و نه از آن به عنوان «بدعت» یا «تنبله» یا «حدث القرن» یاد شد. مجموع ادبیات شیعی در این حوزه، کم‌حجم، اما در نوع خود قابل توجه بوده است. عمده عالمان شیعه، شبیه‌سازی نباتی و حیوانی را مجاز می‌دانند و به استناد اباحه اصلی، آن را عملی مباح می‌شمارند؛ ولی در مورد حکم شبیه‌سازی انسانی نظریات متفاوت و گاه متضادی اتخاذ کرده و فتوایهای مختلفی صادر کرده‌اند. نظریات علمای شیعه به چهار نظریه دسته‌بندی می‌شوند:

الف) جواز مطلق شبیه‌سازی انسانی

برخی فقها و صاحب نظران به دلیل نبودن نصی خاص و روشن که دلالت بر حرمت کند و با استناد قواعد و اصول، آن را مجاز شمرده‌اند به شرط این‌که با عمل حرام دیگری همراه نشود. برای مثال در پاسخ سؤال: «آیا شبیه‌سازی و تکثیر انسان در آزمایشگاه و از طریق روش‌های پیشرفته علمی (کلوناز) جائز است؟» نظرات مراجع به این شرح است:

۱. سیدعلی سیستانی: «فی حد ذاته مانعی ندارد»؛^۲ موسوی اردبیلی: «اگر چه شبیه‌سازی در مورد انسان تاکنون به مرحله عمل نرسیده است، ولیکن دلیل قوی و محکمی بر حرمت چنین تحقیقات و آزمایشاتی وجود ندارد»؛^۳ فاضل لنکرانی: «فی نفسه مانعی ندارد، مگر این‌که محرز شود توالی فاسد دارد»؛^۴ سیدمحمد صادق روحانی با برشمردن احتمالات پیامدها و عوارض آن، بعضی را موجب حرمت ندانسته و برخی دیگر را اگر تمام باشد مانع تکوینی می‌داند و نه تشریحی؛^۵ علامه فضل الله از آغاز در قبال این مسئله، موضعی فراققهی گرفت و آن را نه تنها مغایر سنت الاهی ندانست، بلکه آن را گامی در جهت فهم عمیق‌تر سنت‌های نهان در هستی، معرفی کرد؛^۶ سیدمحمدسعید حکیم بر این نظر است، که شبیه‌سازی انسان، مباح است و دلیلی بر حرمت آن نیست مگر این‌که با عملی حرام، همراه شود؛^۷ محمد مؤمن نیز یازده دلیل فقهی و غیر فقهی بر ضد شبیه‌سازی انسانی را گزارش، تحلیل و نقد کرده و نشان می‌دهد که، برخی از این دلایل نادرست و برخی به فرض صحت، موجب حرمت گونه خاصی از شبیه‌سازی انسانی می‌شود و سرانجام نتیجه می‌گیرد که، اقدام به آن اجمالاً جائز است، هر چند در انجام آن باید دیگر مسائل شرعی مانند نظر اجنبی و لمس رعایت شود.

ب) جواز محدود شبیه‌سازی انسانی

برخی بر اساس نصوص موجود و به استناد اصل اولی در این مورد، شبیه‌سازی انسانی را

مجاز شمرده‌اند، اما بر این نظرند که انجام گسترده آن، مشکلاتی را فراهم می‌آورد مانند وجود افراد همانند و دشواری بازشناسی آنها از هم دیگر؛ در نتیجه ایشان حکم به جواز موردی و فردی داده و آن را در سطح کلان غیر مجاز شمرده‌اند.

(ج) حرمت ثانوی شبیه‌سازی انسانی

برخی از عالمان و فقهای شیعه بر این نظرند که شبیه‌سازی انسانی فی نفسه و به عنوان اولیه خود اشکالی ندارد و به استناد اصالة الاباحه، جائز است؛ لیکن انجام آن به مفاسدی اجتناب‌ناپذیر خواهد انجامید. از این رو، برای پیشگیری از این مفاسد، شبیه‌سازی انسانی به عنوان ثانوی حرام به شمار می‌رود. آقایان سیدکاظم حائری، سیدصادق شیرازی و ناصر مکارم شیرازی از این نظر حمایت می‌کنند.

(د) حرمت اولی

صاحبان این نگرش اساساً شبیه‌سازی انسانی را به عنوان فعلی که فی نفسه حرام معرفی می‌کنند و آن را به عنوان اولی نامشروع می‌دانند. استدلال به آیه تغییر خلق و استناد به اصل عدم ملکیت انسان بر جسد خویش و در نتیجه حاکمیت اصالة الحظر در برابر اصالة الاباحه، به معنای حرمت ذاتی و به عنوان اولی شبیه‌سازی انسانی است.

پژوهشی درباره اصالت جنگ یا صلح از منظر دین

علی تقی‌زاده اکبری

فصلنامه خمین، ش ۴، تابستان ۸۴

از آنجایی که برخی از آیات قرآن کریم به مسئله جنگ و صلح اشاره دارد از این حیث فقط مباحثی پیرامون جهان مطرح کردند که این مقوله را می‌توان به دو قسم: ۱. ابتدایی؛ ۲. دفاعی؛ تقسیم کرد.

۱. آیات جنگ؛ این قبیل آیات را می‌توان به جنگ با مشرکان مکه، اهل کتاب همه مشرکان و کافران تقسیم کرد، که خود اینها یا مطلق هستند یا مقید که در آنان جنگ با گروهی خاص ذکر شده است.

۲. آیات صلح؛ برخی از آیات دلالت بر وجود روابط برادرانه میان مسلمانان است، که برخی هم در مورد روابط میان مسلمانان با غیر مسلمانان است که این آیات صلح خود به سه قسم هستند. الف) آیاتی که به پیشنهاد صلح غیر مسلمان پاسخ مثبت بدهید؛ ب) آیاتی که در دوستی و محبت با غیر مسلمانانی که، در حال جنگ با آنان نیستند رانهی نمی‌کند؛ ج) آیاتی که بر گفت‌وگوی منطقی با غیر مسلمانان تأکید دارد.

بازتاب اندیشه ۶۸

۱۰۰
گزارش‌ها